

**Mario
Puzo**

**ZAKON
ĆUTANJA**

Prevela
Mina Krsmanović

■ Laguna ■

Naslov originala

Mario Puzo

OMERTÀ

Copyright © 2000 by Mario Puzo

Translation copyright © 2001, 2013, 2022 za srpsko
izdanje, LAGUNA

Za Evelin Marfi

Omerta:

Sicilijanski zakon ćutanja koji zabranjuje ođavanje informacija o zločinima za koje se smatra da se tiću samo onih koji su u njima ućestvovali.

World Book Dictionary

Prolog

1967.

U selu koje su činile kamene kuće, Kastelamare del Golfo, zagledanom u tamni sicilijanski Mediteran, veliki don mafije ležao je na samrti. Vincenco Zino bio je častan čovek, koji je za svog života bio voljen zbog svog pravednog i nepri-strasnog rasuđivanja, pomoći onima kojima je bila potrebna, ali i neumoljivog kažnjavanja onih koji su se usudili da se suprotstave njegovoj volji.

Pored njega nalazila su se trojica njegovih bivših sled-benika, od kojih je svaki uspeo da ostvari sopstvenu moć i položaj: Rejmonde Aprile sa Sicilije i iz Njujorka, Oktavio Bjanko iz Palerma i Benito Kraksi iz Čikaga. Svaki ponaosob dogovao mu je još jednu, poslednju uslugu.

Don Zino bio je poslednji od pravih šefova mafije, koji se pridržavao starih običaja tokom celog svog života. Imao je udela u svim poslovima, ali nikad u drogi, prostituciji ili bilo kom drugom kriminalu. Nikada siromašan čovek koji je došao na njegov prag da moli za novac nije otišao praznih ruku. Ispravljao je nepravde u zakonu – najviši sudija na Siciliji mogao je da presuđuje, ali ako je pravda bila na vašoj strani, don Zino bi stavio veto na tu presudu snagom svoje volje i oružja.

Nijedan od mladih udvarača nije mogao da ostavi ćerku siromašnog seljaka, a da ga don Zino ne ubedi da stupi u brak. Nijedna banka nije mogla da odbije bespomoćnog farmera, a da don Zino ne interveniše postavljajući stvari na svoje mesto.

Nijedan momak koji je bio željan fakultetskog obrazovanja nije mogao da bude odbijen zbog nedostatka novca ili kvalifikacija. Ukoliko su bili u vezi s njegovim klanom, njihovi snovi bili bi ispunjeni. Zakoni iz Rima nikada nisu mogli da opravdaju tradiciju Sicilije, pa stoga nisu ni mogli da budu punovažni; don Zino bi ih nadglasao, bez obzira na sve.

Međutim, don je bio u svojim osamdesetim i tokom proteklih nekoliko godina njegova moć počela je da slabi. Podlegao je slabosti da oženi veoma lepu mladu devojkicu, koja je rodila zdravo muško dete i umrla na porođaju. Njegov sin imao je sada dve godine. Starac je, znajući da mu se kraj bliži i da će se bez njega klan raspasti zbog mnogo moćnijih klanova Korleone i Klerikuzija, razmišljao o budućnosti svog sina.

Sada je zahvaljivao trojici svojih prijatelja na ljubaznosti i poštovanju koje su mu ukazali prešavši tolike kilometre da bi saslušali njegovu molbu. Saopštio im je da bi želeo da njegov mlađi sin Astore bude odveden na neko sigurno mesto gde će biti podizan pod drugačijim okolnostima, ali i u tradiciji čoveka od časti, kao što je on.

„Mogu da umrem čiste savesti“, kazao je, iako su njegovi prijatelji znali da je tokom svog života odlučivao o smrti stotina ljudi, „ako se pobrinem za sigurnost svog sina. Jer u ovom dvogodišnjaku nazirem srce i dušu pravog mafioza, redak i skoro nestao kvalitet.“

Rekao im je da bi želeo da izabere jednog od njih trojice da bude staratelj ovom neobičnom detetu, kao i da bi s ovom odgovornošću sledile bogate nagrade.

„Čudno je to“, reče don Zino, zamagljenog pogleda. „Prema tradiciji, trebalo bi da je prvi sin pravi mafiozo. Mada, u mom slučaju, morao sam da doguram do osamdesete da bi mi se san ostvario. Nisam sujeveren čovek, ali da jesam, mogao bih da poverujem da je ovo dete izraslo iz same sicilijanske zemlje. Njegove oči zelene su kao masline koje rastu na mojim najboljim stablima. Posедуje sicilijanski osećaj za romantiku, melodiju, sreću. Ipak, kada ga neko uvredi, ne zaboravlja, koliko god da je mlad. Ali mora biti usmeren.“

„Dakle, šta želiš od nas, don Zino?“ upita Kraksi. „Rado bih uzeo tvoje dete i podizao ga kao svoje.“

Bjanko pogleda Kraksija skoro uvređeno. „Znam dečaka od dana kada je rođen. Blizak sam mu. Ja ću ga uzeti kao svoje rođeno.“

Rejmonde Aprile je posmatrao don Zina, ne rekavši ništa.

„A ti, Rejmonde?“ upita don Zino.

Aprile reče: „Ako mene odabereš, tvoj sin će biti moj sin.“

Don je razmatrao svu trojicu dostojnih ljudi. Smatrao je da je Kraksi najinteligentniji. Bjanko je sasvim sigurno bio najambiciozniji i najsnažniji. Aprile je više bio suzdržljiv čovek, čovek od vrline, čovek bliži njemu samom. Ali je isto tako bio i bez milosti.

Don Zino je, čak i na samrti shvatio da je Rejmonde Aprile taj kome je najpotrebnije dete. Najviše će dobiti od detetove ljubavi i učiniće sve da nauči njegovog sina kako da preživi u njihovom svetu izdaje.

Don Zino je utonuo u tišinu. Naposletku reče: „Rejmonde, ti ćeš mu biti otac. Sada mogu da počivam u miru.“

Donova sahrana bila je dostojna samog cara. Svi šefovi klanova na Siciliji došli su da mu odaju poštu, zajedno s ministrima iz Rima, posednicima velikih imanja i stotinama podređenih iz svoje rasprostranjene organizacije. Na crnom konju koji je vukao mrtvačka kola, dvogodišnji Astore Zino, dečacić užarenih očiju, odeven u crni kaputić i sa crnim malenim šeširom, sedeo je veličanstveno kao rimski car.

Kardinal Palerma vodio je službu i saopštio: „U bolesti i zdravlju, u nesreći i patnji, don Zino ostajao je iskreni prijatelj svima.“ Zatim je preneo don Zinove poslednje reči: „Predajem sebe Bogu. On će mi oprostiti moje grehe, jer sam svaki dan nastojao da budem pravedan.“

I tako je Rejmonde Aprile odveo u Ameriku Astorea Zina, načinivši ga delom svoje porodice.

Prvo poglavlje

Kad a su blizanci Sturco, Frenki i Stejs, zaustavili automobil na prilazu Heskouvoj kući, videli su četvoricu veoma visokih tinejdžera kako igraju košarku na malom dvorišnom terenu. Frenki i Stejs izašli su iz svog velikog bjuika i Džon Heskov pride da ih pozdravi. Bio je to visok čovek, kruškaste građe; njegova proređena kosa bila je uredno zalizana oko ćelavog temena, a njegove male plave oči caklile su se. „Upravo na vreme“, reče. „Želim da upoznate nekoga.“

Igra na terenu se zaustavila. Heskov ponosno predstavi: „Ovo je moj sin Džoko.“ Najviši tinejdžer pruži svoju veliku šaku Frenkiju.

„Hej“, reče Frenki. „Kako bi bilo da odigramo jednu?“

Džoko osmotri dvojicu posetilaca. Bili su visoki preko metar osamdeset i izgledali su kao da su u formi. Obojica su nosila polo majice *Ralf Loren*, jedan crvenu, a drugi zelenu, sa drap pantalonama i patikama.

Bili su privlačni, naočiti muškarci, sportske građe, puni samopouzdanja. Bilo je očigledno da su braća, mada Džoko nije mogao da uoči da su blizanci. Pretpostavio je da su u svojim ranim četrdesetim.

„Naravski“, odgovori Džoko dobroćudno.

Stejs se ozari. „Super! Upravo smo prevezli pet hiljada kilometara i treba nam da se malo razmrdamo.“

Džoko se okrete prema svojim drugovima, koji su svi bili preko metar i devedeset visoki, i reče: „Oni će igrati na mojoj strani protiv vas trojice.“ S obzirom na to da je bio mnogo bolji igrač, mislio je da bi bilo fer dati šansu očevim prijateljima.

„Samo polako s njima“, Džon Heskov naglasi klincima. „Njih dvojica su samo dva matorca koji vole da se muvaju.“

Tog kasnog decembarskog poslepodneva vazduh je bio tako hladan da je ledio krv. Zubato sunce na Long Ajlendu obasjavalo je staklene krovove i zidove Heskovih staklenika s cvećem koji su bili samo fasada njegovog pravog posla.

Džokovi mladi drugari bili su mekani i igrali su tek da bi udovoljili starijima. Ali odjednom su Frenki i Stejs počeli da proleću pored njih i postižu koševе zakucavanjem. Džoko je stajao zadivljen njihovom brzinom; zatim su prestali da šutiraju na koš i dodavali su mu loptu. Nikada nisu dali koš van reketa jer je izgledalo kao da je u pitanju čast da se probiju i lako zakucaju loptu.

Protivnički tim počeo je da koristi svoju visinu kako bi dodavali loptu preko matoraca, ali na njihovo iznenađenje dobijali su banane. Najzad je jedan od mladića izgubio strpljenje i nabio lakat Frenkiju u lice. Istog časa mladić je bio na zemlji. Džoko nije znao kako se to zapravo odigralo, iako je sve posmatrao. Ali onda je Stejs pogodio brata u glavu loptom i rekao: „Ma daj. Igraj, kenjatoru.“ Frenki je pomogao dečaku da ustane, potapšao ga po zadnjici i rekao: „Ej, žao mi je.“ Igrali su još pet minuta, ali do tada, matorci su bili očigledno iscrpljeni i klinci su ih potpuno okružili. Naposletku su odustali.

Heskov im je doneo sok na teren dok su tinejdžeri bili okupljeni oko Frenkija, koji je uspeo svojom harizmom i

pokazanom veštinom na terenu da privuče pažnju. Frenki je zagrlio mladića kojeg je oborio. Tada je zablesnuo svojim osmehom svetskog čoveka, koji je sjajno pristajao njegovom koščatom licu.

„Dozvolite mi, momci, da vam kao stariji dam poneki savet“, rekao je. „Nikad nemoj da vodiš loptu kad možeš da dodaš. Nikad se ne predaj, pa ni kada u poslednjoj četvrtini gubiš sa dvadeset koševa razlike. I nikada ne izlazi sa ženom koja ima više od jedne mačke.“

Svi mladići se nasmejaše.

Frenki i Stejs rukovali su se sa svim klincima i zahvalili im na igri, a onda su pošli za Heskovom u lepo uređenu kuću okrečenu u zeleno. Džoko doviknu za njima: „Ej, momci, stvarno ste odlični!“

Kada su ušli, Džon Keskov poveo je braću na sprat u njihovu sobu. Imala je veoma glomazna vrata s jakom bravom koju je Heskov zaključao za sobom.

Soba je bila velika, zapravo pre je to bio apartman s kupatilom. Tu su se nalazila dva odvojena kreveta – Heskov je znao da braća vole da spavaju u istoj sobi. U ćošku se nalazio ogroman sanduk okovan čeličnom oplatom, s teškim metalnim katancem. Heskov je otključao sanduk, a zatim podigao poklopac. Ugledali su nekoliko pušaka, automatsko oružje, kutije sa municijom i čitav niz crnih geometrijskih oblika.

„Da li je ovo dovoljno?“, upitao je Heskov.

Frenki reče: „Nema prigušivača.“

„Neće vam trebati prigušivači za ovaj posao.“

„Dobro“, reče Stejs. „Mrzim prigušivače. Nikada ništa ne mogu da pogodim s prigušivačem.“

„Okej“, reče Heskov. „Vi se, momci, istuširajte i sredite, a ja ću se otarasiti klinaca i spremiti nam večeru. Šta mislite o mom klinцу?“

„Dobar je dečko“, reče Frenki.

„A kako vam se čini da igra košarku?“, upitao je Heskov pocrvenevši malo od ponosa, tako da je još više ličio na prezrelu krušku.

„Izvanredno“, reče Frenki.

„Stejs, šta ti misliš?“, upita Heskov.

„Više nego izvanredno“, reče Stejs.

„Ima stipendiju za Vilanovu“, pohvalio se Heskov. „Čeka ga NBA.“

Kada su malo kasnije blizanci sišli u dnevnu sobu, Heskov ih je čekao. Pripremio je sotiranu teletinu sa šampinjonima i ogromnu činiju zelene salate. Na stolu, koji je bio postavljen za troje, nalazilo se crno vino.

Seli su. Bili su stari prijatelji koji su jedan drugog poznavali kao svoj džep. Heskov je bio razveden trinaest godina. Njegova bivša žena i Džoko živeli su nekoliko kilometara zapadno u Vavilonu. Ali Džoko je provodio mnogo vremena kod njega, a Heskov je bio strog ali brižan otac.

„Trebalo je da stignete sutra ujutro“, rekao je Heskov. „Sklonio bih klinca da sam znao da dolazite danas. Ali kada ste telefonirali bilo je kasno da ga izbacim s prijateljima napolje.“

„Ma u redu je“, reče Frenki. „Kakve ima veze.“

„Momci, bili ste dobri napolju s klincima“, rekao je Heskov.

„Da li ste ikada razmišljali da odete u profesionalce?“

„Jok“, reče Stejs. „Previše smo niski, samo metar i osamdeset. Čamuge su suviše visoke za nas.“

„Ne govori takve stvari pred detetom“, užasnut Heskov ga opomenu. „On mora da igra s njima.“

„Ma ne, ne“, Stejs reče. „Ne bih to nikada uradio.“

Heskov se opustio i pijuckao je svoje vino. Voleo je da radi s braćom Sturco. Obojica su bili genijalci – nikada nisu postali pogani kao većina ološa s kojim je imao posla. Imali su opušten stav prema svetu, koji se preslikavao i na njihov odnos. Bili su samopouzdana, sigurni i zato su zračili zadovoljstvom.

Sva trojica jela su polako. Heskov im je ponovo napunio tanjire direktno iz tiganja.

„Oduvek sam želeo da te pitam“, Frenki se obratio Heskovu. „Zašto si promenio ime?“

„To je bilo davno“, reče Heskov. „Nisam se stideo što sam Italijan. Ali, vidiš, izgledam kao prokleti Namac. S plavom kosom, plavim očima i ovim nosom. Bilo je poprilično sumnjivo to što imam italijansko ime.“

Blizanci su se nasmejali, opuštenim smehom punim razumevanja. Znali su da lupeta, ali im to nije smetalo.

Kada su završili sa salatam, Heskov je poslužio dupli espresso i italijansko pecivo. Ponudio ih je cigarama koje su odbili. Držali su se svog marlboroa koji je pristajao njihovim izboranim, zapadnjačkim licima.

„Vreme je da pređemo na posao“, rekao je Stejs. „Mora da je nešto veliko u pitanju, inače zašto bismo vozili pet hiljada jebenih kilometara? Mogli smo i da doletimo.“

„Nije bilo baš tako loše“, reče Frenki. „Uživao sam. Videli smo Ameriku iz prve ruke. Lepo smo se proveli. Ljudi po gradićima su sjajni.“

„Neprevaziđeni“, reče Stejs. „Samo, to je ipak bila duga vožnja.“

„Nisam želeo da ostanu bilo kakvi tragovi na aerodrom“, rekao je Heskov. „To je prvo mesto koje proverite. A i dići će se velika prašina. Vama, momci, ne smeta prašina?“

„Mačji kašalj za mene“, reče Stejs. „A sada, ko je taj jebeni neko?“

„Don Rejmonde Aprile.“ Heskov se skoro zagrcnuo gutljajem kafe dok je to izgovarao.

Nastala je duga tišina i tada je Heskov prvi put mogao da oseti njihov strah od smrti.

Frenki polako reče: „Naterao si nas da vozimo tri hiljade kilometara da bi nam ponudio taj posao?“

Stejs se nasmešio Heskovu i rekao: „Džone, drago mi je da smo se videli. Sada nam samo isplati honorar za ubistvo i mi ćemo da produžimo dalje.“ Oba blizanca se nasmejaše ovoj maloj šali, ali Heskov je nije shvatio.

Jedan od Frenkijevih prijatelja u Los Anđelesu, slobodni novinar, jednom je objasnio blizancima da iako mu časopis plaća sve troškove da napiše članak, ne mora obavezno da znači i da će ga otkupiti. Oni bi samo platili mali procenat od ugovorenog honorara za članak. Blizanci su usvojili taj manir. Naplaćivali su čak i samo slušanje predloga. U ovom slučaju, zbog dužine puta, a i pošto ih je bilo dvojica, honorar za ubistvo iznosio je dvadeset hiljada.

A sada je bio red na Heskova da ih ubedi da prihvate taj zadatak. „Don se povukao još pre tri godine“, reče. „Sve njegove stare veze su u zatvoru. Više nije moćan. Jedin koji bi mogao da nam pravi gužvu je Timona Portela, a on neće. Vaša nagrada je milion dolara, pola kada odradite posao, a druga polovina za godinu dana. Ali tokom te godine morate da se smirite. Sve je sređeno. Sve što vi, momci, treba da radite, jeste da ispalite metke.“

„Milion zelembaća“, reče Stejs. „To je gomila love.“

„Mom klijentu je jasno da je upucati dona Aprilea veliki korak“, napomenu Heskov. „On želi najbolje. Hladnokrvne strelce i neme partnere hladnih glava. A vi ste, momci, jednostavno najbolji.“

Frenki nije mogao a da ne primeti: „A i nema toliko tipova koji bi pristali na takav rizik.“

„Pa, da“, priključivši se Stejs. „Moraš s tim da živiš do kraja života. Stalno se osvrćeš da vidiš ko ti je za petama, pa još panduri i federalci.“

„Kunem vam se“, reče Heskov, „njujorška policija neće ići do kraja. FBI neće ni prstom mrdnuti.“

„A donovi stari prijatelji?“ upita Stejs.

„Mrtvi nemaju prijatelje.“ Heskov je zastao za trenutak. „Kada se don povukao, presekao je sve veze. Nemate zbog čega da brinete.“

Frenki se obrati Stejsu: „Zar nije komično da nam pri svakom sklapanju posla uvek kažu da nemamo zbog čega da brinemo?“

Stejs se nasmeja. „To je zato što nisu oni ti koji povlače oroz. Džone, ti si stari prijatelj. Verujemo ti. Ali šta ako grešiš? Svako može da pogreši. Šta ako don ipak ima stare prijatelje? Ti barem znaš kako je on vladao. Bez milosti. Ako nas uhvate, nećemo tek tako biti ubijeni. Provešćemo prvo par sati u samom paklu. I još stavljamo naše porodice na kocku. To znači i tvog sina. Neće moći da igra za NBA iz groba. Možda bi ipak bilo bolje da znamo ko plaća za to.“

Heskov se nagnu prema njima, rumen u licu. „Ne mogu to da vam kažem. Znae već. Ja sam samo posrednik. I ja sam mozgao o svim tim sranjima. Mislite da sam jebeno glup? Ko još ne zna ko je don? Ali on je nezaštićen. Uveravaju me iz najviših krugova. Policija će samo površno da odradi posao. FBI-ju se ne isplati da istražuje. A mafijaški bosovi neće da se mešaju. Ne može da omane.“

„Ni na kraj mi pameti nije bilo da bi don Aprile mogao da mi bude meta“, reče Frenki. Ta pomisao prijala je njegovoj sujeti. Ubiti čoveka koji je ulivao i strah i poštovanje u svom svetu.

„Frenki, ovo nije igra, nije basket“, upozori ga Stejs. „Ako izgubimo, nećemo se rukovati i otići s terena.“

„Stejs, to je milion dolara“, rekao je Frenki. „A Džon nas nikada do sada nije ispalio. Mislim da treba da pristanemo.“

Stejs oseti kako mu uzbuđenje narasta. Ma dođavola. On i Frenki umeju da vode računa o sebi. Na kraju krajeva, ipak je to milion dolara. Istini za volju, Stejs jeste bio milosrdniji od Frenkija, ali i poslovniji, te je tako milion prevagnuo.

„Okej“, reče Stejs, „pristajemo. Samo nek nam se Bog smiluje ako pogrešimo.“ Nekada je pevao u crkvenom horu.

„Šta ako dona posmatra FBI?“, upita Frenki. „Da li treba da brinemo zbog toga?“

„Ne“, odgovori Heskov. „Kada su svi njegovi stari prijatelji otišli u zatvor, don se dostojanstveno povukao. FBI je umeo to da ceni. Ostavili su ga na miru. Garantujem. Sada mi dozvolite da vam iznesem svoju ideju.“

Trebalo mu je pola sata da im objasni plan do detalja.

Konačno Stejs upita: „Kada?“

„U nedelju ujutro“, odgovori Heskov. „Ostajete ovde prva dva dana. Posle toga ćete privatnim avionom odleteti za Nuark.“

„Moramo da imamo odličnog vozača“, Stejs naglasi. „Izuzetnog.“

„Ja vozim“, Heskov reče, a onda dodade, skoro izvinjavajući se: „To je veoma važan dan isplate.“

Ostatak vikenda Heskov je izigravao dadilju braći Sturco, kuvajući im, obavljajući njihove sitne poslove. On nije bio čovek koga je lako zadiviti, ali Sturcovi su umeli da ga zaplaše. Bili su kao otrovnice, na stalnom oprezu, ali i pored toga znali su kako da budu simpatični i čak su mu pomagali oko cveća u njegovim staklenicima.

Braća su igrala basket jedan na jedan pre večere i Heskov ih je zadivljeno posmatrao dok su im se tela uvijala jedno oko drugog kao zmije. Frenki je bio brži i odličan bacač. Stejs je zato bio pametniji. Frenki je mogao da dogura do NBA, pomislio je Heskov. Ali ovo nije bila košarkaška utakmica. U najopasnijim trenucima, morao bi to da bude Stejs. Stejs bi bio glavni egzekutor.

Drugo poglavlje

Velika čistka mafijaških porodica u Njujorku koju je devedesetih godina organizovao FBI ostavila je svega dva preživela. Don Rejmonde Aprile, najveći i najstrahopoštovaniji, ostao je nedirnut. Drugi, don Timona Portela, koji mu je bio skoro jednak po moći, ali ipak daleko skromnijih sposobnosti, izbegao je smrt za dlaku.

No budućnost beše jasna. Zahvaljujući RIKO zakonima* iz sedamdesetih, koji su bili tako nedemokratski uobličeni, revnosti specijalnih timova FBI-ja za progon kao i prestanku vere u omertu među članovima američke mafije, don Rejmonde Aprile znao je da je vreme da se dostojanstveno povuče sa scene.

Don je vladao svojom Porodicom trideset godina i sada je bio legenda. Vaspitavan na Siciliji, nije imao pogrešnu predstavu o sebi niti umišljenu aroganciju kao šefovi mafije rođeni na američkom tlu. Bio je, u stvari, izdanak starih Sicilijanaca

* Zakoni protiv organizacija koje se bave reketiranjem i korupcijom. (Prim. prev.)

iz devetnaestog veka koji su gospodarili gradovima i selima svojom harizmom, osećajem za čast i svojim smrtonosnim i konačnim presudama svakome ko je bio osumnjičen kao neprijatelj. Takođe se pokazalo da je bio strateški genije, poput starih heroja.

Sada je u svojoj šezdesetdruoj godini imao sređen život. Otarasio se neprijatelja i ispunio svoje obaveze i kao prijatelj i kao otac. Mogao je da uživa u starosti čiste savesti, izolovan od disharmonije svog sveta, preuzimajući odgovarajuću ulogu uvaženog bankara i stuba društva.

Njegovo troje dece imalo je veoma uspešne i cenjene karijere. Najstariji sin Valirijus, koji je imao trideset sedam godina, ženu i decu, bio je pukovnik u Vojsci Sjedinjenih Država i predavač na Vest Pointu. Karijera mu je bila unapred određena zbog njegove bojažljivosti koju je vukao još iz detinjstva; don mu je osigurao mesto kadeta na Vest Pointu u nadi da će ispraviti ovu manu u njegovom karakteru.

Njegov drugi sin Markantonio, sa svojih trideset pet godina, bio je, verovatno nekim misterioznim varijacijama gena, vrhunski rukovodilac u jednoj nacionalnoj TV stanici. Kao dečak bio je ćudljiv i živeo je u nekom iracionalnom svetu i stoga je don očekivao da će biti neuspešan u svakom ozbiljnijem poduhvatu. Međutim, sada se njegovo ime sve češće pojavljivalo u novinama i skoro da je važio za kreativnog vizionara, što jeste godilo donu, ali mu nije promenilo mišljenje o sinu. Na kraju, on mu je bio otac. Ko bi mogao bolje da ga poznaje?

Njegova ćerka Nikol, od mилоšte zvana Niki, još je kao šestogodišnja devojčica tvrdoglavo zahtevala da je zovu njenim punim imenom. Bila je njegov najomiljeniji sparring-partner. U dvadeset devetoj, bila je privredni pravozašupnik, feministkinja i dobrovoljni advokat svim siromašnim i očajnim kriminalcima koji drugačije nisu mogli da priušte

sebi odgovarajuću zakonsku odbranu. Naročito se istakla u izbjavljenju ubica od električne stolice, muževa ubica od zatvorskog tamnovanja i višestrukih silovatelja od dobijanja doživotne kazne. Bila je apsolutno protiv smrtne kazne, jer je verovala u rehabilitaciju svih kriminalaca i bila je strog kritičar ekonomske strukture Sjedinjenih Država. Verovala je da država koja je bogata kao Amerika ne bi smela da bude ravnodušna prema siromašnim ljudima, bez obzira na njihove mane. Uprkos svemu ovom bila je veoma sposobna i čvrst pregovarač u privrednom pravu, agresivna i prodorna žena. Don se s njom nije slagao ni oko čega.

A što se Astorea tiče, bio je deo porodice i najbliži donu kao počasni nećak. Ipak svi su ga doživljavali kao brata zahvaljujući svom veselom duhu i šarmu. Od svoje treće do šesnaeste godine bio im je blizak, voljeni najmlađi brat, sve do njegovog odlaska na Siciliju koji se dogodio pre jedanaest godina. Don ga je pozvao nazad tek kada se povukao.

Don je pažljivo planirao svoje povlačenje. Razudio je svoje carstvo, ne bi li smirio potencijalne neprijatelje, ali i isto tako da oda priznanje svojim odanim prijateljima, znajući da je zahvalnost najkratkoročnija vrлина i da se pokloni moraju stalno darivati. Posebno se potrudio da uspostavi mir s Timonom Portelom. Portela je bio opasan zbog svoje ekscentričnosti i strastvene želje za ubijanjima koja ponekad nisu bila ni najmanje neophodna.

Kako je devedesetih Portela izbegao FBI-jevu hajku, ostala je misterija svima. Kao rođeni Amerikanac, bio je lišen pro-nicljivosti, nepažljiv, neumeren i imao je preku narav. Bio je ogroman s velikim stomakom i oblačio se kao mladi ubica početnik, *picciotto*, iz Palerma, u svilu drečavih boja. Njegova

moć zasnivala se na rasturanju ilegalnih narkotika. Nije se nikada ženio te je čak i u pedesetoj godini ostao lakomisen ženskaroš. Jedina pažnja koju je ikome ukazivao bila je prema mlađem bratu Brunu, koji je bio pomalo zaostao, no i pored toga brutalan kao i njegov brat.

Don Aprile nikada nije verovao Porteli i retko je poslovao s njim. Čovek je bio opasan zbog svojih slabosti i trebalo ga se kloniti. Sada je pozvao Timona Portelu na sastanak.

Portela je došao s bratom Brunom. Aprile ih je dočekaao s uobičajenom umerenom učtivošću i brzo prešao na stvar.

„Moj dragi Timona“, reče. „Povlačim se iz svih poslova, osim bankarskih. Sada ćeš ti biti neprekidno pred očima javnosti i moraš biti oprezan. Ako ti ikada bude zatrebao moj savet, pozovi me. Jer, iako se povlačim, neću biti potpuno bez svojih veza.“

Bruno, umanjena kopija svog brata koji je bio zaplašen donovom reputacijom, nasmešio se zadovoljno zbog ukazanog poštovanja prema njegovom starijem bratu.

Ali Timona je mnogo bolje razumeo dona. Znao je da je bio upozoren.

Učtivo je klimnuo glavom donu. „Ti si oduvek umeo najbolje da oceniš situaciju“, reče. „I poštujem to što radiš. Računaj na mene kao na svog prijatelja.“

„Odlično, odlično“, reče don. „Kao poklon, želim da ti dam jedno upozorenje i molim te da obratiš pažnju na njega. Taj FBI-jevac Silk veoma je podmukao. Nikako nemoj da mu veruješ. Opijen je svojim uspehom, a ti ćeš biti njegova sledeća meta.“

„Ali ti i ja smo već uspeli da mu izmaknemo“, Timona reče. „Premda je uništio sve naše prijatelje, ne plašim ga se, ali ti zahvaljujem.“

Nazdravili su, te braća Portela odoše. U kolima Bruno reče: „Veliki čovek.“

„Da“, rekao je Timona. „Bio je veliki čovek.“

I sam don je bio zadovoljan. Video je strepnju u Timoninim očima i bio je uveren da mu od njega više ne preti opasnost.

Don Aprile je zahtevao tajni sastanak s Kurtom Silkom, jednim od čelnika FBI-ja u Njujorku. Silk je, čak i na donovo sopstveno iznenađenje, bio čovek koga je poštovao. Poslao je većinu šefova mafije s Istočne obale u zatvor i skoro slomio njihovu moć.

Don Rejmonde Aprile izbegavao ga je, jer je znao identitet Silkovog tajnog doušnika, onog koji mu je omogućio uspeh. Ipak, don se zaista divio Silku, jer je bio čovek koji je uvek igrao pošteno, nikada nije pokušavao da smesti nekome niti je koga kinjio i nikada mu meta za publicitet nisu bila donova deca. Zbog toga je don smatrao da je pošteno da ga upozori.

Sastanak se održao na donovom ranču u Montauku. Silk je trebalo da dođe sam, što je predstavljalo kršenje pravila Biroa. Direktor FBI-ja lično je odobrio, ali je isto tako insistirao da Silk koristi specijalnu napravu za snimanje razgovora. Bila je ugrađena ispod njegovog grudnog koša, tako da se nije videla spolja na telu; uređaj je bio potpuno nepoznat i njegova proizvodnja strogo se kontrolisala. Silku je bilo jasno da je jedina funkcija ove naprave bila da snima ono što je on imao da kaže donu.

Sreli su se jednog zlatastog oktobarskog poslepodneva na donovoj verandi. Silk nikada nije uspeo da uđe u tu kuću i postavi uređaje za prisluškivanje, dok je istovremeno, sudija odbijao da izda nalog za stalnu prislistru. Ovog dana donovi ljudi uopšte ga nisu pretražili, što ga je začudilo. Očito da don Rejmonde Aprile nije imao nameru da mu predloži kakvu nezakonitu ponudu.

Kao i uvek, Silk je bio zadivljen mada i pomalo uznemiren utiskom koji je don ostavljao na njega. I pored činjenice da je to bio čovek koji je naručio stotine ubistava, prekršio nebrojeno mnogo društvenih zakona, Silk nije mogao da ga prezire. Pa ipak, smatrao je te ljude zlim i mrzeo ih zbog uništavanja strukture društva.

Don Aprile bio je odeven u tamno odelo, s tamnom kravatom i belom košuljom. Na licu je imao dostojanstven, a ipak prijemčiv izraz, bore su odavale čoveka koji je je cenio vrline iznad svega. Kako je moguće da tako humano lice pripada nekome ko je tako nemilosrdan, pitao se Silk.

Don namerno nije ni pokušao da se rukuje s njim, ne želeći da Silku bude neprijatno. Dao je znak rukom svom gostu da sedne i blago se naklonio u znak pozdrava.

„Odlučio sam da sebe i svoju porodicu stavim pod tvoju zaštitu odnosno, zaštitu društva“, reče.

Silk je bio zapanjen. Šta je, dođavola, starac pod tim mislio?

„Poslednjih dvadeset godina bio si mi neprijatelj. Progajnjo me. Ali sam ti uvek bio zahvalan za tvoj osećaj fer-pleja. Nikada nisi pokušao da mi smestiš dokaz niti si ohrabrivao ljude da lažno svedoče protiv mene. Zatvorio si većinu mojih prijatelja, a trudio si se da i ja dospem tamo.“

Silk se nasmeši. „I dalje se trudim“, reče.

Don mu klimnu glavom s razumevanjem. „Otarasio sam se svih sumnjivih poslova, osim nekoliko banaka, koje su, svakako, ugledno zanimanje. Stavio sam sebe pod zaštitu tvoje asocijacije. Zauzvrat, želim da ispunim svoju obaveznu prema toj organizaciji. Možeš da olakšaš svima i da ne pokušavaš da me izvedeš na sud, s obzirom na to da za tim više nema potrebe.“

Silk slegnu ramenima. „Biro odlučuje. Toliko sam vam dugo za petama, zašto bih sada stao? Možda mi se posreći.“

Donovo lice dobi još dostojanstveniji, ali i umorniji izraz. „Imam nešto što bih razmenio s tobom. Tvoj ogroman uspeh u proteklih nekoliko godina uticao je na moju odluku. Stvar je u tome da ja znam ko je tvoj glavni doušnik, znam ko je on. I nikome nisam rekao.“

Silk je oklevao nekoliko sekundi pre nego što je hladno odgovorio: „Nemam takvog doušnika. I još jednom, Biro je taj koji donosi odluke, ne ja. Znači, gubili ste vreme.“

„Ne, ne“, reče don. „Ne želim da izvučem korist, samo poneki ustupak. Dopusti mi, barem zbog godina, da ti ispričam šta sam naučio. Nemoj da se zanosiš osećanjem moći jer ti je lako dostupna. I ne zanos se izvesnošću pobeđe ako ti instinkt kaže da postoji i najmanji nagoveštaj nesreće. Reći ću ti da te sada smatram prijateljem, a ne neprijateljem i razmisli dobro šta je to što možeš da dobiješ ili izgubiš odbijanjem ovakve ponude.“

„A ako ste se vi zaista povukli, od kakve bi koristi moglo da mi bude vaše prijateljstvo?“, upita Silk smešeći se.

„Imaćeš moju naklonost“, reče don. „To вреди barem nešto čak i kod ljudi na sitnom položaju.“

Kasnije, Silk je preslušavao traku sa svojim pomoćnikom Bilom Bokstonom, koji ga je upitao: „Šta je, pobogu, sve to značilo?“

„To su stvari koje moraš da naučiš“, odgovorio mu je Silk. „Rekao mi je da nije potpuno bez zaštite i da će me držati na oku.“

„Kakva glupost“, rekao je Bokston. „Ne mogu da pipnu federalnog agenta.“

„To je tačno“, složio se Silk. „Zato ću ga pratiti, povukao se on ili ne. Ipak, moram da budem obazriv. Ne možemo da budemo potpuno sigurni...“

* * *

Izučavajući istoriju najprestižnijih porodica u Americi, tih razbojničkih barona koji su bezobzirno gradili svoja bogatstva kršeći propise i etiku društva, don Aprile je postao, kao i oni, sveopšti dobrotvor. Kao i oni, on je imao svoje carstvo, posedovao je deset privatnih banaka u najvećim svetskim metropolama. Velikodušno je izgradio bolnicu za siromašne. I pomagao je umetnost. Ustanovio je katedru za proučavanje renesanse na Kolumbijskom univerzitetu.

Istina je da su Jejl i Harvard odbili njegovih dvadeset miliona dolara za izgradnju studentskog doma koji je trebalo da nosi naziv po Kristiforu Kolumbu, koji je u to vreme bio ozloglašen u visokim krugovima. Jejl je, ipak pristao da uzme novac, ali da nazove dom po Sakou ili Vancetiju, međutim, don nije bio zainteresovan ni za Sakoa niti Vancetija. Prezirao je mučenike.

Neki manje značajan čovek bio bi uvređen i žalio bi se, ali ne i Rejmonde Aprile. Umesto toga, jednostavno je dao novac Katoličkoj crkvi da se dnevno na misama pominje ime njegove žene, koja je umrla pre dvadeset pet godina.

Priložio je milion dolara Dobrotvornoj organizaciji Njujorške policije i još jedan milion Društvu za zaštitu ilegalnih emigranata. Tri godine po svom povlačenju, prosipao je svoje blagoslove po svetu. Njegov novčanik bio je otvoren za sve zahteve osim jednog. Odbio je Nikoline molbe da novac priloži Kampanji protiv smrtne kazne i njenom krstaškom ratu za ukidanje najveće od svih kazni.

Zapanjujuće je kako tri godine dobrih dela i darežljivosti mogu skoro da izbrišu reputaciju stvaranu bezobzirnim zločinima tokom trideset godina. Moćni ljudi takođe mogu da kupe blagonaklonost prema sebi, oproštaj zbog izneverenih prijatelja i smrtonosnih presuda. Čak je i don patio od ove sveopšte boljke.

* * *

Don Rejmonde Aprile bio je čovek koji je živeo po sopstvenim, isključivim pravilima osobenih moralnih načela. Njegov protokol obezbedio mu je poštovanje u proteklih trideset godina i proizveo neslućeni strah koji je bio osnova njegove moći. Osnovni princip njegovog načina delovanja bilo je potpuno pomanjkanje milosti.

Ovo nije proizašlo iz urođene svireposti, neke psihopato-loške želje da zadaje bol, nego iz potpunog uverenja u sledeće: da su ljudi uvek odbijali da se pokoravaju. Čak je i Lucifer, kao anđeo, prkosio Bogu i bio najuren iz raja.

Dakle, ambiciozan čovek koji se bori za vlast nije imao drugo uporište. Naravno, bilo je ubeđivanja i sitnih ustupaka prema nečijim interesima. To je bilo jedino razložno. Ali ako bi sve to propalo, ostajala je samo kazna smrću. Nikada pretnje ili neki drugi oblici kažnjavanja koji bi mogli da podstaknu odmazdu. Jednostavno proterivanje iz zemaljskog dometa delovanja, bez bilo kakvog daljeg obračunavanja.

Izdaja je bila najveća uvreda. Porodica izdajnika bila bi kažnjena, kao i krug njegovih prijatelja; ceo njegov svet bio bi uništen. Postoje mnogi hrabri, gordi ljudi koji bi bili spremni da stave na kocku sopstveni život za lični dobitak, ali morali bi da razmisle dvaput o tome u kojoj meri rizikuju živote svojih voljenih. Na taj način je don Aprile sejavao strah. Oslanjao se na svoju darežljivost pružajući im više nego udoban život ne bi li osvojio njihovu manje nužnu ljubav.

Nimalo neočekivano, nije imao milosti ni prema sebi. Opsednut ogromnom moći, nije mogao da spreči smrt svoje mlade žene, koja mu je podarila troje dece. Umirala je sporom i užasnom smrću od raka dok ju je on negovao tokom šest meseci. Za to vreme, počeo je da veruje da je ona bila ta

koja je kažnjena za sve smrtne grehe koje je on počinio, te je doneo odluku o sopstvenom pokajanju: više se nikada neće ženiti. Poslaće svoju decu tamo gde će dobiti obrazovanje po smernicama zakonitog društva, kako ne bi odrasli u njegovom svetu koji je bio toliko pun mržnje i opasnosti. Pomoći će im da pronađu svoj put, ali nikada neće biti uvučeni u njegove aktivnosti. S velikim žaljenjem shvatio je da nikada neće spoznati istinsku draž oćinstva.

Tako je don organizovao da se Nikol, Valirijus i Mar-kantonio pošalju u privatne internate. Nije ih puštao blizu sebe. Dolazili su kući za vreme praznika, kada je igrao ulogu brižnog, a ipak nepristupaćnog oca, ali nikada nisu postali deo njegovog sveta.

I pored svega, iako su znala kakva mu je reputacija, njegova deca su ga volela. Nikada nisu o tome razgovarala među sobom. Bila je to jedna od onih porodićnih tajni koja, zapravo, nije ni bila tajna.

Niko nije mogao dona da proglasi osećajnim. Imao je samo nekoliko bliskih prijatelja, nijednog kućnog ljubimca, a praznike i društvena okupljanja izbegavao je koliko je to bilo moguće. Samo jednom, pre mnogo godina, poćinio je delo samilosti koje je zaprepastilo njegove saradnike u Americi.

Po povratku sa Sicilije s malim Astoreom, don Aprile zatekao je svoju voljenu ženu kako umire od raka, a svoju decu neutešnu. Strahujući da u takvim okolnostima ne naudi preosetljivom detetu, nije želeo da ga zadrži. Odlućio je da ga preda na ćuvanje jednom od svojih najblićih savetnika, ćoveku koji se zvao Frenk Vajola i njegovoj ženi. Ovo se pokazalo kao nepromišljen potez. U to vreme, Frenk Vajola imao je ambiciju da nasledi dona.

Ubrzo nakon što je donova žena umrla, Astore Vajola je u svojoj trećoj godini postao ćlan uće donove porodice, onda

kada je njegov „otac“ izvršio samoubistvo u gepeku svog auta pod čudnim okolnostima, a njegova majka umrla od izliva krvi u mozak. Tada je don odlučio da primi Astorea u svoj dom i sebe proglasi ujakom.

Kada je Astore dovoljno odrastao da počne da postavlja pitanja u vezi svojih roditelja, don Rejmonde mu je rekao da je bio siročće. Ali Astore je bio radoznao i uporan dečak, tako daje don rešio da stavi tačku na sva njegova pitanja, ispričavši mu da su mu roditelji bili zemljoradnici, nemoćni da ga prehrane, i da su umrli nepoznati, u malom sicilijanskom selu. Don je znao da ovo obrazloženje nije u potpunosti zadovoljilo dečaka i osetio je grizu savesti zbog toga što ga je zavaravao, ali je znao da je važno da zadrži tajnim njegove mafijaške korene dok je dete još malo. Uradio je to zbog Astoreove lične sigurnosti kao i sigurnosti svoje dece.

Don Rejmonde je bio čovek koji je mogao da vidi ispred svog vremena i znao je da njegov uspeh ne može da traje večno; suviše izdaje bilo je u ovom svetu. Još od početka planirao je da promeni stranu, da se priključi sigurnosti uređenog društva. Možda tu nameru nije nosio u svesti, ali veliki ljudi imaju instinkt za zahteve koje nosi budućnost. A u ovom slučaju, zaista je radio instinktivno. Jer Astore Vajola, u svojoj trećoj godini, nije mogao da ostavi utisak i nije moglo ni da se pretpostavi šta bi mogao da postane kasnije kada odraste. Niti koliko bi važnu ulogu mogao da odigra za Porodicu.

Don je podrazumevao da je slava Amerike bila u pojavljivanju velikih porodica i da su najbolje društvene klase nastale od ljudi koji su najpre počinili velike zločine protiv samog društva. Bili su to takvi ljudi koji su u potrazi za bogatstvom izgradili Ameriku i ostavili zla dela da se

raspadnu u prah zaborava. Kako je drugačije to moglo da se izvede? Ostaviti velike američke prerije Indijancima, koji nisu mogli ni da zamisle kuću na tri sprata? Ostaviti Kaliforniju Meksikancima, koji nisu posedovali tehničke sposobnosti, koji su bili bez vizije o velikim kanalima što napajaju vodom zemljište koje može da obezbedi milionima da uživaju u udobnom životu? Amerika je imala čar da privuče milione radničke sirotinje iz celog sveta, da ih navede na neophodnost mukotrpnog rada pri izgrađivanju železnih pruga, brana i nebodera. Ah, Kip slobode bila je vrhunac promotivnog genija. I, zar nije ispalo najbolje? Naravno da je bilo tragedija, ali to je deo života. Zar nije Amerika bila pojam izobilja kakav svet nije video? Zar nije ta mera nepravde mala cena koja se plaća? Uvek je bilo slučajeva da pojedinci moraju da se žrtvuju zarad napretka civilizacije i sopstvenih zajednica.

Ali postoji još jedna definicija velikog čoveka. Prvenstveno da ne sme da prihvati to breme. U neku ruku, nezakonit, nemoralan ili prosto lukav, lebdeće držeći se upravo na tom talasu ljudskog napretka bez imalo žrtava.

Don Rejmonde Aprile bio je takav čovek. Stvorio je sopstvenu individualnu moć svojom inteligencijom i potpunim pomanjkanjem milosti. Stvorio je strah i postao legenda. Ipak, njegova deca nikada nisu poverovala u najsvirepije priče. Čak ni kad su odrasla.

Postojala je legenda s početka njegove vladavine kao šefa Porodice. Don je kontrolisao građevinsko preduzeće koje je vodio njegov podređeni saradnik Tomi Lajoti, koga je don učinio bogatim još od najranijih dana zahvaljujući ugovorima za izgradnju grada. Bio je zgodan, domišljat, pravi šarmer i don je uvek uživao u njegovom društvu. Imao je samo jednu manu: neumereno je pio.

Tomi se oženio najboljom prijateljicom donove žene Liz. Bila je staromodna, lepuškasta žena oštrog jezika, koja je kao svoju obavezu shvatila da bi trebalo da zauzda muževljevo očigledno zadovoljstvo. Ovo je izazvalo neke nesrećne događaje. Njena bockanja prihvatao je sasvim dobro u treznom stanju, ali kada je bio pijan ošamario bi je tako snažno da je morala da se ozgrize za jezik.

Nesrećna okolnost bila je i to što je njen muž bio izuzetno snažan, s obzirom na to da je tokom svoje mladosti dugo i naporno radio na građevinama. Štaviše, uvek je nosio majice s kratkim rukavima ne bi li se videle njegove veličanstvene podlaktice i sjajni biceps.

Nažalost, svade su počele da se otimaju kontroli tokom naredne dve godine. Jedne noći, Tomi je polomio Lizi nos i izbio joj nekoliko zuba, a sve je to zahtevalo skupu hiruršku intervenciju. Liza se nije usudila da zamoli don Aprileovu ženu za zaštitu, pošto bi je takva molba učinila udovicom, a ona je i dalje volela svog muža.

Don Aprile nije voleo da se meša u porodične čarke svojih ljudi. Takve stvari nikada nisu mogle da se reše. Da je muž ubio svoju ženu, to ga se ne bi ticalo. No batine su predstavljale opasnost za njegove poslovne veze. Razbesnela žena mogla bi da pruži neki dokazni materijal, oda neke pogubne informacije. Njen muž držao je velike količine novca u kući za hitne slučajeve podmićivanja koji su bili neophodni za završavanje poslova u gradu.

Tako je don Aprile pozvao muža. S najvećom mogućom učtivošću, jednostavno je objasnio da je prinuđen da mu se umeša u privatni život, samo zato što to utiče na posao. Predložio je čoveku da smesta ubije ženu ili se razvede od nje ili da je više nikad ne povredi. Muž ga je uverio da se to više neće ponoviti. Ali don mu nije verovao. Primetio je određeni